

Nenos fotografados

Xaime D. Toxo

A fotografía é instante e espazo. Reflicte o que foi, quen fomos, onde estabamos. Un arquivo de nós, como individuos e como comunidade. Pertencemos a un tempo, a un momento. Hai un fío biográfico que podemos ir desvelando mentres ollamos o que aparece nas instantáneas fotográficas. Estás, dalgunha maneira, armando un puzzle: actualizas a memoria, recuperas caras, pos nomes, fas preguntas, elaboras suposicións, volves a habitar o pasado. Ese pasado que nunca pasa. Digamos que esa, a do retorno, é unha das chaves do misterio: que é o que lembramos? Por que un acontecemento concreto vai permanecer como unha marca indeleble no pergamiño do paso do tempo.

As fotografías son sempre documetos dunha circunstancia, algunhas gardan tal poder de evocación que cando a estás mirando parece que revives a situación, as circunstancias, en que se produciu a acción de retratarnos. A frase: imos facer unha foto, era unha solicitude tan insubstancial que posiblemente uns minutos despois de tirala xa esqueceramos que a fixeramos, xa andabamos a outra cousa. Eramos aínda máis nenos que rapaces, tiñamos esa idade na que apuras o que fas sen que che pareza que vaia quedar rastro de nada, nin pouso do momento que acabas de vivir. Porque sempre había algo novo que acometer, estás enleado nun presente continuo de sucesos, parece que non che sobra un minuto, que todo hai que facelo xa, sen demora, in-

cluso antes de rematar no que andabas metido. A fotografía ten a propiedade de conxelar esa aceleración. Cada un de nós ten unha historia, persoal, íntima, intransferible. Ao mesmo tempo vivimos inseridos nunha comunidade e nun territorio, pertencemos tanto a unha como a outra. Somos territoriais, construímonos e destruímonos ao mesmo tempo que o que nos rodea.

O nome dun deses nós foi Víctor Domínguez Antas, desaparecido este pasado ano dese territorio compartido no que edificamos tanto a vida como a memoria. Vaia por diante, antes de continuar, que Víctor e mais eu mantiñamos lazos familiares, seu pai e meu pai eran irmáns. Víctor e mais eu eramos curmáns e veciños da praia de Pescadoira, ese espazo do que tanto escribín e que nos acolleu durante os anos esenciais da nenez e da adolescencia. Os anos nos que constrúes o mundo. O territorio de Víctor, como o de moitos outros, tivo múltiples vértices: a casa onde naceu, o colexio onde estudou interno, os campamentos nos que fixo o servizo militar, as viaxes ou estadias fóra de Bueu...

Mais o poliedro de vértices dispaes tiña no caso de Víctor un centro absolutamente definido que irradiaba ondas concéntricas sobre o que existía derredor del, como cando guindamos unha pedra ao mar e comezan a aparecer circunferencias que se agrandan e arredan até esvaecerse. O tamaño do último círculo é tan considerable que non poderíamos abar-

calo cos brazos, mais a súa orixe foi tan reducida como o tamaño da man de onde partiu a pedra. As mans de Víctor foron quen de imaxinar embarcacións que surcaban esas ondas. Construínas, patroneounas, tripulounas, coidounas. Hai un patrimonio dun valor material e sentimental incalculable que en grande parte se debe a que Víctor puxo todo o seu empeño en que existise e se conservase. Velaí o mérito.

Falaba antes dun centro, dun big-bang inicial, dese momento catártico en que te sabes dun sitio, dun espazo, dunha rúa, un recheo, un peirao, un mar... Elementos que lle van dando forma ao mundo polo que camiñas, xogas, observas, escoitas, falas, amas... O nome que posuía ese lugar inicial era -e segue sendo- Pescadoira, un topónimo que viaxa no tempo. Desde cando? De onde procede? Quen eran os que comezaron a denominar a contorna dun dos límites da praia de Bueu desa maneira? Unha vez díxenlle a Víctor que se chegase a ser doutro país, un país que apreciase a súa historia, que quixese saber dela, respectala e custodiala, el sería unha parte significativa dese pórtico de persoas que merecen o noso aprezo e consideración. Víctor transita por un espazo que é unha síntese de moitas sínteses: a orixe mesma do noso primeiro urbanismo romano, a industria da salga e da cerámica, o desenvolvemento das artes de pesca, os oficios de construír barcos e artes, a ocupación humana das lindes areiradas coa marea máis alta, a aparición dos barrios mariñeiros, a revolución industrial das factorías conserveiras modernas. Ese foi o tecido e as claves do mundo persoal de Víctor, cun acento moi marcado na cultura etnográfica do mar: traballar a madeira, darlle forma, largar o barco pola rampla, asentar o mastro, izar as velas, navegar... a síntese perfecta. Vivir non é preciso, navegar si.

Elixín tres instantáneas que reflicten a transparencia que impón o paso do tempo, eses invisibles que imprimiron en nós as pegadas indelebles do que habíamos de ser o resto do que nos quedaba por transitar. As tres teñen como marco Pescadoira. Os personaxes repítense nalgunha delas, non podía ser doutra maneira, somos parte das cuadrillas de nenos que convivíamos creando un-ha identidade indisoluble entre rapazada e o territorio. Nas tres aparece Víctor.

Na primeira delas vamos armados de paus para nos protexer e atacar nun daqueles confrontamentos entre barrios que formaban parte das

liturxias de ter que medrar nun mundo en que a violencia de facerse humano tinguía os ritos da maldade: a obediencia infantil, a incorporación á comunidade dos teus iguais, establecidas xerarquías que aprendías a distinguir e respectar as máis das veces a base de empurróns, insultos destemperados e pelexas. Víctor no centro, ten a cabeza un tanto gacha, unha postura recoñecible nel, levanta os ollos para enfrontarse a un fotógrafo descoñecido. Estamos nunha das lindes do barrio, onde remataba o areal de Pescadoira cara o centro de Bueu, como quen defende unha fronteira. Somos aínda moi nenos, debíamos ter uns sete ou oito anos.

Da seguinte foto conservo recordos e lembranzas que acoden neste momento como flashes apresurados dunha película irreal. Tiñamos once anos, os

dous xa andabamos internos estudando fóra de Bueu. Sen dúbida, aquela supuxera a nosa primeira extradición dos territorios que eran puramente nosos, esenciais. Os territorios dunha mudanza, deixáramos atrás unha nenez máxica para incorporarnos a unha adolescencia de normas e obediencias. Víctor levábase uns cantos meses, aínda que pertenciamos ao mesmo ano, o 1955.

El ubicábase na estación demorada do solsticio de verán eu no saturnal mes de novembro, abeirado á escuridade invernol dos vendavais oceánicos. Tiñamos aínda por diante un futuro compartido de familia, barrio, xogos e enredos. Un quiñón que incluía aniversarios, celebracións, unha primeira comunión comunal na igrexa de San Martiño, a pertenza á mesma tropa de galopíns que argallaban as fogueiras de San Xoán, vogar nas gamelas e cobrar de rapetas e trasmallos, os lances das aventuras destemidas dunha infancia onde os límites eran as liñas horizontais onde desaparecían os botes polbeiros en rumbos de nordes-tadas. Eses botes que tanto había de amar Víctor e que daquela fondeaban e varaban diante dos nosos ollos.

A vida enteira por diante para vivila entregado a unha paixón, a das mans. As mans prodixiosas de Víctor. Unhas mans coas que era capaz de darlle forma aos soños. Case nada. E, entremedias, o mar á beira dos muros e das casas, e a praia, un areal que daquela era immaculado e inmenso..., un mundo.

A extinción dese mundo, que tanto lle doeu a Víctor, consistía nunha arqueoloxía natural de artes de pesca, de homes e mulleres a remendar aparellos; de aparellos a encascar e secar; de padiolas, cabos, patelas e chicotes; e -máis que nada- de botes, chalanas e gamelas. Que podo dicir... un mundo! Pasei a tarde do día 30 de decembro de 2021 a mirar o mar. Imaxinando manobras en dornas que a partir deste momento pasarían a formar parte da vitrina dos recordos. Na foto dos nenos agarrados polos brazos tiñamos once anos, era 1966 e estiveramos botando unhas liñas aos buraces no peirao de Attilio, o conserveiro italiano que facía das prebes e os mollos un arte gastronómico. Cansos de non apañar nada estomballámonos enriba das táboas, deitámonos boca arriba falando de todo e de nada, conversas de rapaces. Á hora de marchar recollemos as liñas e nunha delas trabara un peixe. Recuperábase a liña mirando a captura desde arriba, aínda

dentro do mar coas aletas abertas. Pareceunos que ía saír da auga voando. Un buraz, ese foi todo o trofeo dunha tarde de pesca. Logo fixemos a foto cunha Kodak Automatic. Víctor, agora, saíuse da foto da realidade probablemente como o buraz, batendo as aletas da xenerosidade con forma de mans prodixiosas coas que conseguía argallar manobras que nos facían soñar. Nese mar quedou un laño de ouro para acubillar o sorriso retranqueiro de Víctor.

A terceira instantánea, fotografía de baixa calidade -pido desculpas por iso-, é un encadre de galopíns a piques de esfarelarse: Víctor, Carlos, Manolo, Eugenio, José, Eduardo... tropa de Pescadoira, as Meáns e Petís. Tiñamos xa outra idade, outra mirada, outro aspecto.

Seguíámonos agarrando dos ombros como un sinal de camaradería, mais cada quen estaba a piques de emprender o seu propio e exclusivo rumbo. Fundamen-

almente, a estela de seguir estudando ou principiar a deriva para incorporarte ao mundo laboral; maioritariamente, a cartilla de competencia mariñeira ou talvez a emigración.

Víctor viste de pantalón branco longo e camisa, un uniforme de mocino formal. Semella máis alto porque estamos situados na pequena costa que había entre a fábrica de Alonso, Palacio de Oriente, e o almacén de materiais de construción da tenda de Palmeiro. Atrás ían quedando o xogo das bólas, o pai fillo nai, o pincho espichado na terra e o galope das carreiras entolecidas, os lances de pexegos e as fogueiras na praia para cocer mexillóns en grandes latas de tambor.

Posiblemente, Víctor xa se topara co banco de carpinteiro e as ferramentas do seu avó, xa o mirara traballar, xa pasara as xemas dos dedos polos fíos cortantes das gubias, xa devastara co cepillo as cadernas de carballo dalgún dos bocois que construía o vello toneleiro. O soño de que algún día aquelas mans de meniño farían un bote polbeiro de verdade estaba de camiño.

